LXXXVI.

EXERCITATIO MEDICA
DE
CONSVETVDINIS NATVRA, VI, ET EFFICACIA AD SANITATEM ET MORBVM, EJVSQVE IN MEDENDO OBSERVATIONIS NECESSITATE

QVAM

DIVINA ANNVENTE GRATIA

PRÆSIDE

DN. HENRICO MEIBOMIO,

MED. D. ET P. P. ACADEMIÆ HODIE PRORECTORE MAGNIFICO, ET FACVLTATIS MED. DECANO SPECTABILI, NEC NON ARCHIATRO GVELPHICO

DN. PATRONO, PRÆCEPTORE AC HOSPITE SVO, OMNI OBSERVANTIÆ CVLTV VENERANDO.

ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIT

AVTOR

GEORGIVS THEODORVS SPEIRMAN

IN MAGNO IVLEO

AD DIEM I. JVLII ANNO cIↄ Iↄc LXXXI.

HELMESTADII,

Typis Hæredum HENRICI DAVIDIS MULLERI,

SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI,

DN. GEORGI WILHELMI

DVCIS BRVNSVIC. & LVNEBVR-
GENSIS

CONSILIARIIS GRAVISSIMIS

*MAXIME REVERENDIS, NOBILISSIMIS, EXCEL-
LENTISSIMIS ET CONSVLTISSIMIS*

VIRIS

DN. HENRICO SPEIRMAN

JCto CELEBERRIMO CONSILIARIO AV-
LICO PRIMARIO, ET JVDICII PROVINCIA-
LIS ASSESSORI MERITISSIMO, ET COL-
LEGIATÆ ECCLESIÆ, S. BONIFACII,
QVÆ EST HAMELÆ,
DECANO.

DN. THEODORO CONERDING,

MED. DOCTORI CELEBERRIMO, CON-
SILIARIO ET ARCHIATRO MERITISSIMO,
VT ET ECCLESIÆ COLLEGIATÆ BAR-
DOVICENSIS DECANO,

ILLI GENITORI SVMME VENERANDO,
HVIC EX BAPTISMO QVONDAM SVSCEPTORI,
NVNC PATRONO MAXIMO
SVMMA CVM TESTIFICATIONE AMORIS
ET OBSERVANTIÆ

HASCE THESES

DAT, DICAT CONSECRAT

GEORGIVS THEODORVS SPEIRMAN.

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

I. N. J.

Procemium.

CONſuetudinis vox nota omnibus eſt, nec tantum ii, qui Ethica & Civilia tractant, à teneris asſueſcere multum eſſe, notant, conſuetudiniſque ubiq; magnam vim eſſe, obſervant, ſed etiam, qui Naturalia Medicaque tractant, Conſuetudinis & Conſuetorum ubique in ſcriptis ſuis meminerunt, utunturque omnes vocibus his eodem ſenſu, quo vulgus eas accipit, ut proinde de nomine ſollicitum eſſe ſupervacaneum ſit. Vim igitur ejus & effectus potiùs examinabo, ducto altius exordio.

Thes. I.

QUicquid in corpore noſtro humano à partium omnium propria conſtitutione, Spiritibusque inprimis & Sanguine, Calidoque illi inhærente, ut moventibus, dependet, & fit, illud à Natura dependere & fieri dicimus: ideoq; Naturæ nomine complexum aliquem variarum cauſarum

agentium, à Deo Creatore ita ordinatarum intelligimus, eique non tantùm in ſanitatis ſtatu tam varias & pulcras actiones adſcribimus, ſed etiam, Valetudine adflicta, Naturam morborum medicatricem cum veteri & recenti Medicorum Schola agnoſcimus, illiusque miniſtros & actionum ejus omnium diligentes obſervatores Medici nos profitemur.

II.

Alteram verò Naturam eſſe Conſuetudinem, non tantùm vulgari ſermone fertur, & ita receptum eſt, ut Naturæ ſuæ vulgus etiam ea adſcribat, quæ revera conſuetudini debentur, Naturam ita determinanti: verùm etiam rem rectè perpendentibus, propter manifeſtos ejus circa naturales agendi potentias, impotentiasque, effectus, clarum eſt: unde ἐπίκτητον φύσιν, *adſcititiam naturam* priſcos ſecutus *Galenus*, cum alibi, tum *lib. 2. de Temper. c. 4.* Conſuetudinem appellat.

III.

Uti igitur ipſam Naturam, ſic quoque Conſuetudinem, alteram Naturam, conſiderare diligenter, ad uſum in omni Artis noſtræ parte, debet Medicus: id quod quomodo quàm optimè fieri poſſit, debeatque, hiſce theſibus mihi explicare propoſitum eſt. Primo autem ex Phyſiologia & Pathologia oſtendam, quomodo actiones corporis noſtri, quæ à Natura fiunt & dependent, à Conſuetudine augeantur, determinentur, immutentur. Deinde ex Semeioticis patebit, quomodo in cognitionem quorundam morborum, & ad Prognoſin rectè faciendam, Conſuetudo nos ducat. Denique quòd in Victus ratione, in Medicamentis, in tota Medendi Methodo Conſuetudinis habere rationem Medicus,

dicus, eamque non temerè mutare debeat, abſque ipſa ſumere interdum indicationes, in fine oſtendam.

IV.

Ex Phyſiologia igitur notum eſt, Deum non tantùm omnes corporis humani ſolidas partes mirificè ad actiones ſuas edendas, juſta figura, ſitu, ordine fabricaſſe, ſed etiam moventia quædam, Sanguinem, Spiritusque dediſſe, quorum impetu, & Cordis inprimis continuo motu, vigorem ſingulæ nactæ, id agunt, ad quod deſtinatæ ſunt ſuo quæque loco, accipiunt, propellunt, excernunt, movent ſe ſibique cohærentia. Et hæc quidem ſtatim à prima generatione fiunt, dum adhuc in utero matris infans eſt, continuatoque illo ſanguinis & ſpirituum regulari motu asſueſcunt omnes partes magis magisque ad tales ordinatos motus. Ubi etiam ipſum conſuetudinis effectum in determinando ſitu jam tum videre licet. Cum enim (qua de cauſa, quove Naturæ ſapientis conſilio, nunc non diſputo) fœtus talem in utero ſitum habeat, ut genua cubitis ſint proxima, manus manui ſuperimpoſita, pedesque introrſum ita reflexi, ut plantæ clunes attingant, videmus deinde, quando jam in lucem editus eſt, ſi ſibi, in ſinu obſtetricis dorſo incumbens, relinquatur, ſitum plurium menſium conſuetudine ſibi factum familiarem repetere, genuaque attollere: tibiæ verò introrſum flexæ, maximeque ad interiora incurvatæ, minus convenientes inceſſui poſitus retinerent ſine dubio, niſi deligatura aliqua commoda corrigerentur.

V.

Quando verò jam editus eſt in lucem infans, &

 cauſæ

cauſæ plurimæ externæ in ipſum agunt, & ipſe ad certas actiones vel aliorum, vel ſuo arbitrio ſe determinat, longè majorem Conſuetudinis vim obſervamus. Ipſæ illæ infantũ faſciationes (quas ſi commodæ ſint, antea laudavi,) minus dextrè adhibitæ, ſi diu continuentur, teneræ partes, & molliuscula oſſa ſequuntur externam illam vim, & tandem aſſuetudine abeunt in tales poſitus, quales imprimunt faſciæ, non ſecus ac ſi naturales eſſent. Quo pertinet obſervatio *Hippocratis lib. de aër. aq. & loc.* de Macrocephalis, qui infantum ſuorum capita manibus primò in longitudinem coaptabant, dein vinculis conſtringebant, & inſtrumentis, ut rotunditas prohiberetur: Unde non tantum conſuetudine factum eſt, ut ejusmodi natura capitum exiſteret, ſed etiam temporis progreſſu Natura tales produxit, ut non eſſet neceſſe conſuetudine ad talem figuram cogere. *A principio* inquit n. xxxv. §. 4. *conſuetudo in cauſa fuit, ut tam longis capitibus eſſent. Nunc autem Natura ipſa cum Conſuetudine conſpiravit.* Et ita quoque notavit *Galeg. de la Serna in l. de conſerv. infant. tract. 3. c. 5.* omnium fere Gallorum crura magis directa eſſe, quam crura Hiſpanorum, idque dependere à faſciandi conſuetudine, quam nationes illæ peculiarem habent, ibidemque exponit & explicat.

VI.

Cum autem varii admodum ſint Conſuetudinis in corpus noſtrum effectus, ſive prima ætate, quando illud ducitur *ceu nervis alienis mobile lignum*, ſive in ſuccedente, quando ſuo arbitrio regitur, ſoleantque Medici morbos, qui à naturali ſtatu nos abducunt,

ſecun-

ſecundum ſex Res, Nonnaturales dictas, Aërem, cibum & potum, motum & quietem, ſomnum & vigilias, excreta & retenta, animi denique affectus conſiderare; Ego quoque juxta illa ſex memorata Conſuetudinis operationes in corpora noſtra memorabo, diducam & explicabo, initio de Aëre facto.

VII.

Cum Aere indigeamus omnes, à primo ſtatim ortu, illoq́ue aëre per totam vitam carere nequeamus, inſpiratio ipſius & exſpiratio maximè naturalis cenſenda eſt. Circa illam verò Conſuetudo etiam aliquid facere obſervatur. Cum enim conſtet, magnam Aëris inter ſe, pro diverſitate locorum & aliis de cauſis eſſe differentiam, in caliditate & humiditate, in frigiditate & ſiccitate, nec minus in craſſitie & tenuitate, videmus homines qui in uno illorum degunt, ita paulatim eidem aſſueſcere, ut alium non niſi cum difficultate aliqua ferant, eique ſenſim ſenſimq́ue aſſueſcere cogantur. Qui in humidis locis enutriti, ſœpe à ſicco aëre, ſubitò ad illum delati, malè habent, & contra: quiq́ue in convallibus nati ſunt, montano aëri ferendo primò vix pares deprehenduntur, deinde tamen ſenſim aſſueſcunt. Ita balneorum vaporoſum aërem, & hypocauſta Septentrionalium alii non aſſueti minùs commodè ferunt, & in ſubterraneis locis & metallifodinis profundisſimis non parum ſe affici obſervant alii, non item foſſores & metallarii, qui quotidiano uſu illi aëri aſſueſcunt. Quam conſvetudinis vim circa aërem, quem attrahimus, illuſtrant quoq; ea experimenta quæ in Mure in Machina ſua fecit *Boy-*

læus

læus, & Regiæ Societati XII. Decembr. MDCLXX communicavit, volens oſtendere: *per gradatam aſſuefactionem vivere vel in aëre multo tenuiore, vel multo diutius in eodem aëre, quàm initio viveret*; quamvis vir ingenuus nondum omnia certa & clara eſſe fateatur, ideòq; plura experimenta & in diverſarum ſpecierum animalibus inſtitui deſideret.

VIII.

Ad aërem quem inſpiramus, pertinent Odores quoq;. Et hi per aërem diſperſi aliter aſſuetos, aliter inſuetos afficiunt, illis minùs, his maximè ſœpe moleſti. Quomodo delicatulos ſuavibus odoribus adſuetos, fœminas inprimis, locorum ſordidorum fœtidorumque aër, picis item, aut tabaci, aut alius gravis fumus angat, à quibus nihil ſentiunt, qui inter illos verſantur, notius eſt, quam ut memorari debeat. Illuſtrant autem inprimis hanc rem duo notabilia, quamvis ridicula penè, exempla, unum piſcatoris, qui ob aromatum, aliarumque rerum odoriferarum in illuſtri pompæ Regiæ feſtivitate incenſarum inaſſuetam fragrantiam; alterum ſervi carnificis, qui in pharmacopolio, ad perceptum gratum odorem aromatum, unguentorumque pretioſorum, graviſſimum animi deliquium paſſi, non ita difficulter deinde, cum alter ad littus marinum deductus & alga limoque coopertus fuiſſet, alter ad aſſuetum cloacæ odorem relatus, ad ſeſe redierunt. Narrat priorem hiſtoriam, quæ in Luſitania ſub Rege Sebaſtiano contigerit, *Zacutus Luſitanus Prax. Admir. l. 3. Obſ. 99.* poſteriorem de carnifice Wittenbergenſi *Philippus Salmuthus*, Archiater Anhaltinus. *Centur. III. Obſ. 71.*

IX. Quo-

Quoniam autem Aer non tantùm in nares & os recipitur, & inſpiratione in pulmones ducitur, ſed alibi quoque totum corpus circumſtans illud diverſimodè alterat afficitque, hìc quoque conſuetudinis vim inſignem obſervare licet. Quæ enim corpora in loco aliquo vel nata ſunt, vel magnam vitæ partem ibi traduxerunt: ad illius ordinarias vel æſtus, vel frigoris, vel temperierum, ſecundum anni vicisſitudines, aut ventos, mutationes ſe quodammodo aſſuefaciunt, ut commodè ibi degere posſint, aut injurias illas minùs ſentiant, quàm illi, qui recenter in ea loca deveniunt. Hinc in peregrinantibus obſervatur, ſi ex ſeptentrionalibus in meridionalia, & contrà ex calidis in frigida loca ſe conferant, præ incolis loci æſtus frigorisque minùs patientes eſſe. Id quod clarioribus exemplis patuit, quando integri exercitus in longinquas terras traducti ſunt, licetque legere apud illos Hiſtoricos, qui Chriſtianorum expeditiones ad recuperandam terram ſanctam deſcripſerunt, tanta populorum multitudine tranſeunte, ut Occidens quaſi in Orientem migrare videretur. Ideoque periti Duces belli, quo in loco milites nati, quibusque aſſueti aeris injuriis attendere ſolent. Et ita naturam Gallorum Inſubrum, Alpium accolarum, elegantisſimis verbis deſcribit *Florus lib. II. hiſtor. c. 4. Alpina corpora humenti cœlo educata habent quiddam ſimile cum nivibus ſuis: quæ mox ut caluêre pugna, ſtatim in ſudorem eunt, & levi motu, quaſi ſole, laxantur.* De Moſcovitis, Lapponibus, aliisque Borealibus populis negari quidem non poteſt, eos habere *durata cognato frigore præcordia, & hinc puellos*

 paſſim

paſſim trium quatuorvé annorum, frigora, etiamſi rigidiſſima, nudipedes calcare, raroq; amictos linteo ludos in plateis curriculo exercere, ut ſcribit *Jacobus Reutenfels in ſuo de rebus Muſchovit.* ad Magnum Hetrur. Ducem *libr. 3. c. 7.* ſuperiori anno Patavii edito: quin tamen plurimum ad hanc rem conferat conſuetudo, nullum eſt dubium, recteque de frigore Lapponiæ, ingenti & acerrimo, judicat doctiſſimus *Schefferus Lappon. c. 3. non ſuſtineri niſi ab iis, qui à teneris perferre didicerunt.* Videmus enim illos, qui ſub tali cœlo nati non ſunt, longo tamen uſu ad illas intemperies ferendas ſe poſſe aſſuefacere, & in noſtris locis, certa hominum genera, ſive illi, qui *militiam & grave Martis onus* ſequuntur, ſive venatores qui ſub Jove frigido morantur, ſive piſcatores, qui gelu durantur & undis, omnibus frigidi aëris ventorumque injuriis ita aſſueſcere, ut nihil ab illis afficiantur, nullosque inde vel dolores ſentiant, vel morbos patiantur, qui aliis inſuetis promptisſimè ſuperveniunt.

X.

Videtur verò non tantùm in his occalleſcere quaſi cutis, & tactus ſenſorium ita alterari, ut non ampliùs priori & naturali modo injurias doloresque percipiat, ſed etiam ad interiora magis ſe mutatio extendere, ut, in capite e. gr. oſſa cranii magis ſolidentur in illis, qui caput nudum aëri exponunt ſemper, præ aliis, quibus id ipſum à prima infantia tectum eſt: non ſecus ac olim inter Perſarum & Græcorum capita oſſea, poſt pugnam reperta, magna differentia obſervata ſcribitur. Certè quæcunque partes corporis ita præ aliis aut nudantur frequentiùs, aut

nudatæ

nudatæ ſemper ſunt, minùs deinde ſentiunt injurias aëris externi, ſenſim illis aſſuefactæ.

XI.

Hinc jam omnes morbi, qui ab aëre ejusq; mutationibus & intemperiebus oriri in nobis ſolent, uti tusſes, raucedines, faucium pectorisque inflammationes, ophthalmiæ & catarrhi quilibet, non tam facilè oriuntur in illis, qui cuivis aëri ſe exponere conſueverant, quàm aliis, quibus defendere ſe ſuumque corpus ab omnibus externis hujusmodi injuriis maxima cura eſt. Oriturque hìc quæſtio de educatione infantum, an non meliùs ſit ſtatim à teneris illos ad ferenda frigora & aëris aſperitatem aſſuefacere, ſecus ac nobiliores faciunt? quod ſuadet *Ariſtot. lib VII. Polit. c. 7.* ſcribitque illud eſſe πρὸς ὑγίειαν εὐχρηστότατον ad ſanitatem utiliſſimum, adducitque exemplum Barbarorum, qui natos gelido amne mergant, & Celtarum, qui pauca veſte eos tegant: *ad cuncta enim*, inquit, *ad quæ poßibile eſt, ſtatim ab initio aſſueſcere melius eſt.*

XII.

Verùm ego jam ab Aëre ad Cibum & Potum, omniaque, quæ aſſumuntur, pergo. Vbi maximam deprehendimus Conſuetudinis vim in aſſumptorum qualitate, quantitate, ipſoque etiam utendi modo. Difficile ſane dictu eſt, qui cibus, quisvé potus naturæ maximè ſit conſentaneus, cum tam varias inter gentes non eandem victus rationem obtinere, imò apud easdem gentes ſœpius mutatam illam (quod inprimis Germania noſtra docuerit) deprehendere cuivis, vel ex hiſtoricorum lectione liceat, cum tamen ſuus cuique victus ut ad vitam, ita ad ſanitatem ferè

 ſufficiens

ſufficiens ſit, quamvis ab eo itidem morbos non nullis locis Endemios naſci, probari quoque facile posſit.

XIII.

At verò victus ratio, quæ facilè oſtendi poſſit ex ſe & ſua natura non eſſe bona, reddi tamen ita conſuetudine familiaris poteſt, ut nullam inde moleſtiam, qui ſemper ea utuntur, ſentiant, maximam alii, quibus inſueta eſt. Non autem tantùm ipſa illa, quæ in cibum veniunt, varia admodum ſunt, ſed à modo præparandi, dum ſale muriavé condiuntur, ſiccantur, fumo indurantur, elixantur, aſſantur, & à variis conditurae generibus novam accipiunt varietatem. Potus verò, qui omnino huc pertinet, magis etiam variat, non ſecundum integras tantùm regiones, provinciasque, ſed urbes quoque, dum alibi aqua, & lac, alibi ex frugibus cocti liquores, & illi diverſi admodum, alibi vinum, varium itidem, in uſum venit. Pertinet huc etiam Vinum aduſtum, quo non nullæ gentes ad inſaniam usque delectantur, nec difficulter ferunt ejus in maxima quantitate, etiam cum calidisſimis aromatibus, uſum, quoniam ita aſſueverunt.

XIV.

In iisdem porro regionibus alia Ruſticorum vivendi ratio eſt, alia Vrbanorum, & in ipſis urbibus aliter infima plebs, aliter denique ditiores & nobiliores vivunt; ſuo autem vivendi modo ſeſe omnes aſſuefaciunt, aliumque deinde difficulter & non niſi ſenſim ſenſimque diſcunt.

XV.

Quamvis autem, dum alii ſolidis, duris crasſisque

que & difficilibus concoctu cibis, alii liquidis, teneris, εὐπέπτοις utuntur, & hi & illi difficulter aliam vivendi rationem, cui non adſueverunt, admittant; tamen obſervare licet, priores faciliûs poſteriorum alimenta ferre, quàm hi illorum. Quo pertinet quoque vini potus, cui faciliùs adſueſcunt illi, qui antea non biberunt, quàm carere ejus uſu poſſunt, qui à teneris habuerunt. Et hinc eſt, quòd ad peregrinationes varias, ad militiam diuturnam & longinquam aptiores ferè ſint præ aliis Septentrionaliores populi, duro victui aſſueti, ad alium tamen addiſcendum non ita indociles. Et ruſticorum quoque ventres & *dura meſſorum ilia* non adeo malè habent à turdis, perdicibusque, quam à lardo allioque delicati gutturis Apicius angitur, doletque: nec tam promptè à vino læditur in Gallia Saxo, quâm à cereviſiis noſtratibus Gallus.

XVI.

Eſt verò illud quoque notandum, cibos illos, quibus quisque adſuevit, non tantùm meliùs in ventriculo digeri, ſed etiam gulæ ipſi placere magis, & ſapidiores videri, corrumpente guſtus quoq; judicium conſuetudine: ideoq; ruſticum non *Lucrina juverint conchylia, non rhombus, aut ſcari: non Afra avis, non attagen Jonicus jucundior videtur, quàm lecta de pinguisſimis Oliva ramis arborum, aut herbà lapathi prata amantis, aut gravi Malvæ ſalubres corpori*, ut loquitur eleganter *Horatius l. Epod.* Et inter potus quoque, videmus in Saxonia noſtra, qui triticeæ dulci cereviſiæ aſſueverunt, hordeaceam lupulo amaricantem repudiare: & inter, vina, cùm Rhenanum, Moſellanumque à Germanis ferè omnibus nobilisſimum cenſeatur, illis populis, qui

 dulcibus

dulcibus vinis aſſueverunt, non placere, *& generoſum acetum* vocari, ceu Tiberius Cæſar Surrentinum appellabat apud *Plinium l. 14. c. 6.*

XVII.

Pertinent verò ad ea, quæ aſſumuntur, Medicamenta quoque, circa quæ etiam conſuetudo regnat, ſed alia non nihil ratione. Id quidem etiam certum eſt, nonnullos medicamenta in illa forma, in qua ſumere aſſueverunt, libentiùs capere, & meliùs deglutire poſſe & retinere, quàm in alia: Cum tamen medicamenta corpus noſtrum alterare debeant, in quo potisſimum ab alimentis differunt, conſuetudine interdum ita familiaria quorundam naturæ fieri videmus, ut planè non ampliùs alterent, nec proinde effectum, qui aliàs ab illis exſpectari ſolet, edant. In quam rem inſigne & lectu dignum eſt caput 18. l. 9. apud *Theophraſtum in hiſtoria plantarum*, ubi ſcribit, *omnium medicaminum vires in aſſuetis debiliores deprehendi, in nonnullis etiam omnino inertes*, adducitque de helleboro in magna quantitate ſumpto exemplum, & rationem addit: *cum à natura admittuntur, ſuperantur, conficiuntur, non ampliûs poni inter medicamina debent.* Ubi in comm. p. 1148. doctiſſimus Bodæus exemplum refert cujusdam, qui, cum liberaliter à ℥j pillularum cochiarum expurgaretur, poſtea medicamento aſſuetus, ne quidem â ſemuncia moveri potuit. Et *Braſſavola de ſimpl. Med. pag. 636* cujusdam meminit, in partibus orientalibus nati, ſcammonioque aſſueti, qui duas ejus drachmas præter noxam comederit, quaterque aut quinquies ſolùm ejecerit. Docetque id de aliis purgantibus quotidie Practicos experientia. Nec minùs

de

de aliis medicamentis, Opio inprimis, ut mirari quis ſatis nequeat, quanta citra incommodum ullum asſumi id copia poſſit ab aſſuetis, cum alii id ad granum unum aut alterum vix perferre poſſint. *Garcias ab Orta l.1 de Aromat Ind. c. 4.* cum retuliſſet, quendam Comaſonem tres laminas Opii, quæ penderent decem drachmas & amplius, quotidie ediſſe, exclamat: *Tantum poteſt conſuetudo!* Et huc pertinet illud quoque, quod apud Acidulas nonnullas videmus, Pyrmontanas inprimis, accolas illius loci aqua illa uti quotidie, nec ita, nec in illa doſi ab ea purgari, quomodo alii advenientes inaſſueti purgantur.

XIX.

Quibus illud porro addendum eſt, uſui medicamentorum poſſe non nullos ita aſſueſcere, ut dein, ſi intermittant, malè habeant, & quotidie uſurpari medicamenta, ſi carere incommodis velint, cogantur. Quod quotidie fieri videmus, ut qui ſpiritu vini aut frumenti, aut morſulis aromaticis ad juvandam coctionem aliquamdiu ſunt uſi, deinde, ſi omittant, ſtatim de ventriculo & læſa concoctione conquerantur. Nec deſunt ſimilia de Opii uſu exempla; Celeberrimus *D. Elsholtius in Epiſt. ad Tilingium* de fœmina octogenaria exemplum recitat, quæ quinquageſimo ætatis anno in pertinacem morbum cum plurimis vigiliis prolapſa Laudanum opiatum uſurpare cœpit, ab eo tempore ita illi aſſuefacta, ut abſtinere amplius non poſſet jam, ſed ſingulis noctibus ad grana aliquot deglutire cogeretur.

XIX.

Verùm redeo nunc ad Cibum & Potum; uti enim

circa

ad omnes actiones motusque natura concurrat. Id quod magis patebit, ſi infantes eorumque motus & actiones intueamur. Ubi ſtatim occurrit dextræ in plerisque hominibus præ ſiniſtra agilitas, quam non ex plebe tantùm omnes, ſed ex ſapientibus quoque plerique à natura eſſe crediderunt. Et in hanc rem argumenta ſumſerunt ab Anatomicis, obſervantibus, quòd Hepar ſit in dextro latere ſitum, truncus arteriæ ſubclavius dexter amplior quàm ſiniſter, imò omnia vaſa dextra ampliora, vena ἄζυγος in dextro latere, oſſa etiam manus dextræ graviora: Verùm hæc quidem argumenta eſſe nullius ponderis, ſatis hodie manifeſtum eſt quædam verò, quæ ſupponuntur, experientiæ Anatomicæ manifeſtò repugnant: nec, ſi in adultis dextra parte omnia ſunt majora, inde ſequitur, à natura illa talia eſſe. Manifeſtum enim eſt in infantibus dextram ſiniſtramque manum, dextrum item ſiniſtrumque pedem ſibi per omnia eſſe ſimiles, nec ullam in ſanguine Spiritusque ratione influxus eſſe differentiam, nec agilitatem majorem, nec robur majus in dextra quàm in ſiniſtra ſpectari, non magis, quàm in oculo dextro præ ſiniſtro aut mamma dextra præ ſiniſtra aliqua excellentia apparet, quamvis id quoque *Hippocrat. l. 11. Epid. 6. t. 21.* ſcripſerit. Quicquid igitur in adultis dextra præ ſiniſtra habet agilitatis, quicquid deinde acquirit roboris & magnitudinis, id omne à conſuetudine dependet; cujus quidem argumentum nimis manifeſtum eſt, quod multi per eandem conſuetudinem ſiniſtram habeant agiliorem, quàm dextram, alii ſunt ἀμφιδέξιοι, ambidextri, æquimani, quod quidem etiam malè negavit fæminis, & contra experientiam, *Hippocr. ſect. 7.*

aphor.

aphor. 43. Agnoſcit hanc conſuetudinis vim *Ariſtoteles l. 1. Magn. Moral. c. 34.* & *Eudem. lib. 4. 5.* quamvis aliàs dextri & ſiniſtri diſcrimen à natura eſſe doceat. Docet verò id etiam experientia, ſi infantibus per conſuetudinem (malam, ut Parentes judicant) facta ſit ſiniſtra agilior & promptior dextrâ, poſſe deinde per contrariam bonam conſuetudinem dextræ concilari, & ſiniſtræ demi iterum promptitudinem & robur. Tantum igitur non omnia in his facit conſuetudo!

XXII.

Quid verò mirum eſt manum dextram cui ſiniſtra per omnia ſimilis eſt, paulò majorem acquirere agilitatem & robur, uſu & conſuetudine, ſi pedes ſibi in movendo & in comprehendendo manuum agilitatem conſuetudine & continuato exercitio poſſunt acquirere? Et tamen hoc adeo frequens eſt, ut paucæ ſint nundinæ majores, quibus non tam promptos pedes in uno alteróve videre liceat. Imo *Tulpius Obſ. l. 3. c. 54.* exemplum habet fœminæ Britannicæ, quæ, cum, ob brachia & crura diſtorta, cuicunque operi eſſet inepta linguam ſuam ita aſſuefecit, ut illa expeditè trajicere filum per foramen acus, nodos texere & ſcribere elegantiſſimè potuerit. *Hoffmannus* aliam Romæ vidit, quæ, cum præter nates nihil haberet, manibus pro pedibus uſa eſt, ſtare quaſi erecto corpore, illudque movere belle ad muſicos uſus potuit. *Com. in Galen. de uſu part. l. 15. n. 1076.*

XXIII.

Reliquorum deinde muſculorum vel oſſa moventium, vel ſeſe contrahentium tantùm, motus etiam perficiuntur conſuetudine. *Viſum enim ab alio*

 motum

motum variis flexibus tam diu imitamur, ipſum donec verum fortè invenerimus, ceu loquitur acutè doctiſſimus Steno; nec alio modo infantes noſtri diſcunt loqui variis conatibus ſoniſque exprimentes illud quod audiunt, donec tandem imitentur id commodè. Quòd ſi audiant minus rectè loquentes nutrices aut matres, malam loquendi & certa vocabula pronunciandi ipſi ſibi acquirunt conſuetudinem, vix unquam, aut difficulter tollendam; unde prudenter monet *Quintilianus. Inſtit. Orat l 1. c. 1.* ut tales nutrices eligantur, quibus non ſit vitioſus ſermo, quæque rectè loquantur, ut non aſſueſcat infans ſermoni, qui dediſcendus ſit. Id quod in adultis interdum quoque locum habet, memoranturque Ariſtotelis amici balbutientem ejus linguam eſſe imitati.

XXIV.

Et quas non tandem infans imitaretur actiones, quibusque non aſſueſceret motibus, ſi ab hominibus abduceretur? Valde notabile eſt exemplum hominis, in aula Principis Papenbergenſis, quod habet *Camerarius horis ſubciſiv. Cent. 1. c. 75.* Qui infans inter pecora in vicinis montanis locis educatus, corporis agilitate & velocitate illis quodammodo ſimilis factus, miris ſaltibus ſe levavit, & in ipſis domuum faſtigiis curſitavit, inter prandendum in menſam, intactis poculis & vaſis, mox in altiora loca proſiluit inſtar ſciuri, omneſque hos ſaltus quadrupes edidit, uti pluribus hoc perſequitur *Camerarius*, hiſtoriamque aliis illuſtrat, & tandem concludit: *Unde apparet, verè dictum eſſe, Conſuetudinem eſſe alteram naturam, interdum potiorem natura.*

XXV. Quod

XXV.

Quod ſi jam motus & exercitia corporis in univerſum conſideremus, videbimus quoque ibi magnam vim conſuetudinis eſſe. Vt enim maturè ſe quis asſuefecit ad labores aut quietem, ita perferre dein eos facilè aut difficulter poteſt. *Vegetius l.3.c.2.* de rei militaris peritis ſcribit, eos pedites ſuos ſine intermiſſione nivibus & imbribus in campo exercuiſſe, equites verò juſſiſſe, non tantùm in plano, ſed etiam in abruptis & foſſis ſe & equos exercere, *cum*, inquit, *laboris conſuetudo & in caſtris ſanitatem, & in conflictu poſſit præſtare victoriam.* Rectiſimè. Vt enim cum animalibus, & equis inprimis, ſe res habet, eosque, qui laboribus adſueti non ſunt, mox ſudare, laſſari, tandem concidere videmus: ita homines quoque, & ex illis, *qui conſueti ſunt labores ferre, etiamſi debiles aut ſenes, inſuetis, robuſtis licèt & juvenibus, facilius ferunt*, ut notat *Hippocr. l.2. aph. 49.* Cujus aphoriſmi veritatem in ſenibus ruſticis quotidie videre licet, dum inter opera ſua non laſſantur; & in multis eruditis hominibus quoque obſervamus, eos in juventute ſtudiis & animi laboribus aſſuetos, etiam in extrema ſenecta ab iis non fieri laſſos, ſed iis ſe recreare quaſi, & corporis ſui calorem accendere, dum alii juvenes inaſſueti gravari ſe illis conqueruntur.

XXVI.

Circa Somnum quoque & Vigilias conſuetudo aliquid poſſe videtur. Præterquam enim quod asſuefacere nos poſſimus, ut certo tempore ſomnus nobis obrepat, certo etiam tempore ille nos deſerat, quidam etiam multo ſomno, alii pauciſſimo gaudent,

ſola conſuetudine, cujus tamen tanta vis eſt, ut ſi illi, qui multo aſſueverunt, aliquot ſibi horas detrahant, ſtatim inde ſe debilitari ſentiant, non item alii. Id quod de Meridiano ſomno ſimiliter verum eſt, cui ita aſſueverunt nonnulli, ut, ſi illum negligere cogantur, toto dein reliquo die extra ſe ſint poſiti. *Æſtivo tempore ſi non diffinderem meridiem meo inſititio ſomno, vivere non poſſem*, inquit *Varro l. 1. de re ruſtic. c.2.*

XXVII.

In Excretis & Retentis plus etiam, vel certè non minùs, quam alibi valet conſuetudo. De alvi & veſicæ excrementis notum eſt, quod ſtatim infantibus noſtris, circa ea reddenda conſuetudinem honeſtam, & nobis etiam qualem velimus posſimus inducere. Et ut quisque ea ſæpiùs aut rariùs reddere conſuevit, ita dein, ſi non reddat, aut reddat frequentiùs, malè habet. Qui in Civilibus vitæ negotiis verſantur, coguntur ſæpe, ſtimulante licèt naturâ, alvum ſupprimere, unde facilè, ſi aliquoties id fiat, oriri conſuetudo poteſt, ut deinde non reſpondeat. Et hujus quidem rei infinita ſunt exempla. Illi verò tardæ alvi ſolutioni reliquam totam naturam ita poſſe aſſuefieri, ut non ſine detrimento tolli & emendari posſit, rarioris eſt obſervationis, ideoque inſigni aliquo exemplo, à Cl. Dn. Præſide ſuppeditato, illuſtrabo: ſenſerat per plures annos juvenis quidam alvi tantam difficultatem, ut vix ſemel in hebdomade, aliquando ne intra duas quidem eam ſolveret, nec tamen indè malè habebat, niſi quòd in ipſa tandem excretione ab induratis fæcibus moleſtiam haberet, majoremque indies metueret, quam etiam ſolam ob cauſam remedium

dium quærebat. Cum autem intra aliquot ſeptimanas non infeliciter procederet cura, & alvus quotidie ſemel, interdum etiam bis, ſolveretur, rogavit Medicum æger ſummopere, ut in priorem ſe ſtatum reſtitueret, ſummam enim ſe ſentire virium dejectionem. Cujus fortè non alia fuit cauſa, quàm quòd diutinæ chyli in inteſtinis moræ aſſuefacta jam vaſa non poſſent tam citò educere ſuccum nutritium, alvo ſe quotidie expurgante.

XXIIX.

In nonnullis, qui frequenter vel lenientibus, vel verè purgantibus, vel clyſteribus alvum ſibi proritant, talis hinc oritur conſuetudo, ut illa, niſi irritata, ſuâ ſponte vix deponat, ceu multi magno ſuo malo experiuntur; Qui verò frequenter utuntur purgantibus iisdem, non ampliùs ab illis ad excretionem coguntur, aut certè minùs, quàm alii ceu ſupra theſ. XVII. oſtenſum eſt.

XXIX.

De evacuationibus ſanguinis, quæ ſponte naturæ ex naribus & per hæmorrhoidalia vaſa fiunt, item illis, quæ per artifices, venâ diſſectâ, procurantur, itidem obſervatur, poſſe non nullos ita ſe illis aſſuefacere, ut ſine illis malè habeant, & vel in capite, vel in toto corpore moleſtiam ſentiant. Fœminæ quoque non nullæ, dum ſingulis menſibus per cucurbitulas ſanguinem ſibi detrahi faciunt, ubi aliquamdiu continuarunt, intermittere deinde nequeunt, quin aut laſſitudinem in toto, aut pruritum in partibus ſentiant.

XXX.

Qui per errhina & ſternutatoria fluxum humoris

ris ex naribus ſibi procurare amant, eaque proinde in quotidiano uſu habent, ut Itali & Hiſpani, tandem ita ſe aſſuefaciunt, ut ſine illis ſe vivere vix poſſe putent; Qui etiam artificialem aliquem effluxum humorum ex corpore, excitato alicubi in parte fonticulo, ſibi pararunt, poſt aliquod temporis notabile ſpatium elapſum non temere ſupprimere illum audent, cum plurima exempla funeſtorum inde ſubſecutorum effectuum in promptu ſint.

XXXI.

Superſunt Animi affectus, circa quos itidem operatur conſuetudo. Multi enim ad iraſcendum ſeſe adſuefaciunt quoque, ut ſemper, etiam levisſimâ de causâ, iraſcantur, & proinde non posſint non iraſci. Aliis livor per conſuetudinem in naturam vertit, ut ſemper cum Catone adverſus potentes obliqui, adverſus divites & felices ſint invidi. Ad amores verò & res venereas nihil eſt, quod fortiùs adigat animos ipſa conſuetudine.

XXXII.

Et contrà conſtat etiam, plurimùm ad toleranda quævis mala & ad dolores fortiter ferendos, mœroresque ex animis abigendos valere conſuetudinem, & hac de cauſa felices difficiliùs adverſam fortunam ferre; malis quippe non, ſed fauſtis tantùm omnibus aſſuetos. Hinc eleganter *Seneca* ſcribit *lib. de tranquill. animæ c. 10: nullo nomine meliùs naturam de nobis meruiſſe, quàm, quòd, cum ſciret, quibus ærumnis naſceremur, calamitatum mollimentum conſuetudinem invenerit, cito in familiaritatem gravisſima adducens.*

XXXIII.

Poſſem hæc ultima diducere prolixiùs niſi à Medico

dico, meoque ſcopo abiret longiùs. Talia tamen invenire non pauca licet in eleganti Cl. V. *Eraſmi Bartholini Quæſtione Academica de Conſuetudine.* Et doctisſimus *Renatus Moræus*, cum in egregiis ſuis ad ſcholam Salernitanam Commentariis Conſuetudinis vim in oculos, in aures, in nares, in linguam, in tactum pluribus expoſuiſſet, & ad principem quoque facultatem progrederetur: *Certè*, inquit, *ſi veritati fucum demere liceat, fatendum eſt, nos non niſi conſuetudine vivere, ſapere conſuetudine, mentemq́; ipſam conſuetudine moderari, non ratione. Nullibi hodie regnat ratio à conſuetudine ſejuncta, paſſim conſuetudo triumphat abſque ratione. Epulæ, inſtituta, ceremoniæ, ſtudia, fama, divitiæ, honores, religio, omnia ex conſuetudine. Aliorum veſtigia omnes premimus, & alieno vivimus exemplo.* Hæc ille.

XXXIV.

Vidimus jam plerosque conſuetudinis in corpore noſtro effectus, quantamq́ue illa in Naturali & Præternaturali ſtatu vim habeat; & diffundere me jam poſſem in explicandis cauſis omnium illorum effectuum, quos adduxi: Verùm quædam illorum cuilibet patent, aliæ jam tum in ipſa illorum hiſtoria à me ſunt explicatæ, quarundam τὸ quomodo explicare nemo facile poteſt, neque adeo neceſſe eſt, ut Medicus in illud inquirat, cum ſine hujusmodi ſpeculatione rectè ſanare posſimus, ut præclarè oſtendit *Galenus Comment. in l. de vict. acut.* 1. Ad artis verò uſum facit, conſiderare quomodo in Semeioticis, & inter Medendum Conſuetudinis obſervatio nos juvare posſit.

XXXV.

Quando igitur inveſtigamus in ægro morbum, multum proderit indagare, quibus ille aliàs in naturali

 ſtau

ſtatu aſſuetus, cui aëri, cui victui; (ex duobus enim illis conjicere endemios morbos licet) quibus motibus, quomodo ſe circa excretiones, animique affectus ſolitus ſit habere. Deinde, quibus in ſtatu præternaturali humorum defluxionibus ad has vel illas partes à longo tempore obnoxius, quos affectus frequenter, quos illa anni mutatione, illo tempore habere ſolitus ſit. *vid. Th. Fienum Semeiotic. part. 1. c. 5. p. 64.*

XXXVI.

In Prognoſticis quoque plurimum juvat, noſſe, an talibus morbis ante hac ſolitus ſit æger laborare, & quo eventu: quomodo cauſæ non naturales in hujus ægri corpus agant, motusque humorum in illo vel impediant, vel augeant: cui aëri, victui, motibus aſſuetus ſit. Cum enim ex omnibus illis naturam humorum liceat colligere, motum quoque morbi Eventumque licebit prædicere. Ita in illo, qui ſœpius febribus ſolitus fuit laborare, & cum facili terminatione, facilius curabitur quoq;, quæ jam exorta eſt, quàm in alio, qui nunquam febre laboravit.

XXXVII.

In Therapeuticis denique dubium non eſt, quin à conſuetudine interdum ſumendæ ſint indicationes, cum Conſuetudo inter cauſas ſit, & quaſi altera natura, quæ complexus quidam eſt cauſarum in corpore noſtro agentium. Et hoc jam tum docuit *Galenus l. 2. Meth. Med. c. 3.* eumque ſequuntur Medici alii, & ſecundum à Natura habere in indicationibus locum monent.

XXXIIX.

Notandum autem eſt, eſſe aliam Conſuetudinem Bonam, aliam Malam, aliam Neutram quodammodo &

do & indifferentem. Ex quibus prior utique indicat ſui conſervationem, altera ſublationem, tertia inter conſervationem & ſublationem ambigit: quæ quidem pluribus nunc, & cum debitis cautelis proponi & explicari debent.

XXXIX.

Bona Conſuetudo utique conſervanda eſt. Si quis enim ſecundùm diætam, & ſecundùm omnes res Non naturales rectè ſeſe geſſerit, geratq́; ſi convenienti naturæ & ætati & vitæ ſuæ generi cibo, debitis item motibus, aſſueverit, mutanda utique illa bona conſuetudo non fuerit. Hoc tamen jam tum prudentes obſervarunt Medici, non debere aliquem ſe uniformi vivendi modo aſſuefacere, ut ille quaſi in naturam vertat. Non patitur enim id vita humana, ejusque varietas & inconſtantia, quæque nos proinde ad varias ſubeundas mutationes jubet eſſe promptos paratosque, ideoque rectè *Galenus Comment. ad aphor. 20. Hippocr. ſect. 2* uniformem conſuetudinē periculoſam dicit, non quòd ex ſe & ſua natura talis ſit, ſed, quòd, cum ſervare eam deinde ſemper nequeamus, mutatio periculoſa ſit. Et videre licet hoc in ditioribus nonnullis, qui in liberis ſuis educandis uniformem modum ſervant, & à noxio aëre, à malo victu, ab inconvenientibus aut nimiis motibus prohibent: quamvis enim hoc rectè hactenus faciant, tamen, quum deinde pro vario vitæ, quod eligunt, genere, pro mutatione locorum, pro neceſſitate temporum aliter atq; aliter gerere ſe cogantur, inſuetis nimis moleſta ſunt omnia & periculoſa: Hoc ſenſu *Celſus l. 1. c. 3. otioſa nimis vita*, inquit, *utilis non eſt, quia poteſt laboris incidere neceſſitas.* Ideoque circa vivendi modum, cui quis aſſueſcere debeat, aurea ſunt ejusdem

Celſi prudentia non minus Medica, quam elegantia plena verba l. 1. c. 1. *Sanus homo, qui & bene valet & ſuæ ſpontis eſt, nullis ſe obligare legibus debet. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modò ruri eſſe, modo in urbe, ſæpiusq́; in agro: navigare, venari, quieſcere interdum, ſed frequenter ſe exercere: interdum balneo, interdum aquis frigidis uti: modò ungi, modò id ipſum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utitur: interdum in convictu eſſe, interdum ab eo ſe retrahere, modo plus juſto, modo non ampliùs aſſumere.*

XL.

Mala Conſuetudo mutanda omnino videtur, & mutanda etiam eſt, ſed non temere. Cum enim magna ejus, ut ſuperiùs exemplis patuit, vis ſit, cum altera Natura, facilè etiam intelligitur, non poſſe eam citra periculum aliquod immutari. Et hìc non tàm ægri ſua ſponte peccant, (conſuetis enim libenter adhæremus) quàm moniti à Medicis, quorum in hac re conſilia, niſi cauta ſint, periculoſa & funeſta ſœpe fiunt.

XLI.

Ex longa & accuratisſima obſervatione hoc habuit *Hipocrates*, poſteriſque illud communicavit: *Conſueta longo tempore, etiamſi deteriora ſint, inſuetis minùs moleſta eſſe ſolent. aph. 50. ſ. 2.* Igitur & circa conſuetum aërem, & circa ſolitum cibum, motusque & excretiones indulgere aliquid prudens Medicus debet, ne majori cum malo ad alia inſueta, licèt meliora videantur, tranſitus fiat.

XLII.

Et hoc maximè locum habet circa illam conſuetudinem, quæ non nuper demum, & ab aliquot annis nata eſt, ſed quæ ab ipſa pueritia ad ſenectutem

usque

uſque, aut à pluribus annis adhæſit. Et hæc inprimis ratio eſt, cur in ſenibus mutari non debeat mala licét conſuetudo, cum præterea etiam debiles corpore illi ſint, & nullas facilè mutationes ferant, quamque difficulter in illa ætate artes novas, ita quoque novas diætas diſcant. Ideoque in Annalibus apud *Jovium l. 32. hiſtor. p. 528. & Sleidanum Comment. l. 1 x. pag. 245.* non ſine cauſa male audit Curtius Medicus, quòd Clementem VII. Pontificem jam ſenem, & cætera firmum valetudine, innatoque membrorum robore validum ad novam vitæ victusque rationem conſilio ſuo deduxerit: illo enim non diu poſt mortuo, *dubio procul occidiſſe Curtius creditus fuit*, uti habent verba Jovii Circa quam hiſtoriam aliter quidem fortasſis vulgus judicavit, quem in talibus ſequi ſolent hiſtorici, aliter periti artis. Magis enim veroſimile videtur, Pontificem diuturno ſtomachi vitio, quod diſertè memorat *Sleidanus*, cuique curando diætam aliam neceſſariam judicavit Curtius, tandem objiſſe. Interim inde diſcimus, quàm prudenter in talibus ſe gerere Medicus debeat, ne, licèt immeritò, calumniam dein patiatur apud imperitos, & circumſtantiarum neſcios; ſimiliter enim *Onuphrius* quoque *Panvinius* in vita Julii III. p. 436. Medicorum conſilium imprudentiæ accuſat, quòd Pontifici ſeni ad arcendos intolerabiles Podagræ dolores novam victus rationem præſcripſiſſent, unde febris orta paucos intra dies eum extinxerit: quamvis proprio motu Pontificem id feciſſe, alii conſtanter tradiderint, ut ipſe *Onuphrius pag. 734.* fatetur. *Cl. Dn. Præſes* de celebri belli Duce, ferè ſeptuagenario, in locis vini generoſi feracibus nato, ſemperque illis adſueto, mihi retulit,

 eum

eum poſt febrem acutam, non ſatis feliciter & planè ſuperatam, cum magnus hecticæ metus eſſet, ex conſilio Medicorum cereviſiam bibere cœpiſſe, effectu prima hebdomade bono, deinde autem ſubſecuta totali ἀνορεξία cum ciborum ægrè aſſumtorum vomitu perpetuo: quæ mala tollere ante non potuit Dn. Præſes, quàm vini iterum potum concederet, altera parte ſucci cydoniorum vel pomorum Borsdorfianorum temperatum, quo ipſo tamen potu paucisque aliis medicamentis hecticam, quàm metuebat, prævenit, pluresque annos ſupervixit.

XLIII.

Vti verò non in debili ſene temere facienda eſt mutatio in conſuetis, ita nec in aliis illo tempore, quo morbo aliquo tenentur, ſed tum potiùs illis aliquid indulgendum eſt, & tempore recuperatæ ſanitatis de mutatione conſuetudinis cogitandum. Niſi fortè excipere hìc in certis caſibus aërem velis, cujus, ſi morbus inde cœpit, mutatio valde eſt neceſſaria. *Peſſimum ægro eſt cœlum, quod ægrum fecit*, inquit nervosè, *Celſus l.3. c.1. adeo ut in id quoq; genus, quod natura pejus eſt, in hoc ſtatu ſalubris mutatio ſit.*

XLIV.

Inprimis autem cum quis mutare aliquid volet, paulatim debet aſſueſcere, nec citò tranſire ab uno ad aliud. Nemo quidem eſt, qui non norit quòd à bono more ad malum ſubitò tranſire peſſimum ſit & noxium: Verùm non minùs in mala conſuetudine emendando, certum eſt etiam ad bonam tranſitũ debere eſſe paulatinum. *Neq; ex nimio labore ſubitum otium, neq; ex nimio otio ſubitus labor ſine gravi noxa eſt*, inquit iterum *Celſus l.1.c.3.* & id circa omnes res non

natu-

naturales conſiderari debet, cibum in primis & potum. *Contraria paulatim inducere oportet, & interquieſcere*, monet *Hippocrat. l. VI. de morb. vulg. ſect. 2. §. 18.* Quomodo autem id in ſingulis ſenſimque fieri debeat, hujus loci non eſt docere, ſed ex Practicorum libris & inprimis prudentium exercitatiorumque Medicorum conſiliis peti debet.

XLV.

Circa illa, quæ vel hoc, vel alio modo fieri poſſunt, & ad quæ ſe indifferenter habet valetudo noſtra, etiam Conſuetudo verſatur, illamque nec bonam, nec malam, ſed Neutram vocavimus. Habet autem eandem ferè cum Bona in Therapeutica rationem. Poſtquam enim illis indifferentibus ita aſſuevimus, conſervanda utique conſuetudo eſt. Ideoque quamvis indifferens ſit, bis in die cibum ſumere, aut ſemel, tamen, poſtquam aliquis à longo tempore aſſuevit prandio cænæque, conſuetudinem illam citra neceſſitatem non mutabit. Et ita in aliis quoque ſe res habet. Facilior tamen & tutior mutatio eſt.

XLVI.

In ipſis igitur Auxiliis Medicis quoque, ut Venæſectione, Purgatione, Sudoriferis &c. ſemper conſiderabit Medicus, an iis adſuerit æger, & medicamentis præſertim. Quæ enim ſolitus quis eſt adhibere, illa etiam meliorem effectum edere ſolent, niſi ipsâ aſſuetudine familiaria magis facta, fuerint, quàm ut irritare naturam posſint, ut ſupra th. XVII. dictum eſt.

XLVII.

Requiritur igitur, ut ipſe etiam Medicus cum ægro longa conſuetudine familiaritatem habeat, ut meliùs ſcire, quibus ille aſſueverit, posſit. Qua de cauſa *Medicum Amicum extraneo utiliorem eſſe quamvis par ſit*

ſit ſcientia, ſcribit *Celſus in præfat.* quod ſcilicet frequenti cum ægro converſatione didicer t naturam ejus & conſuetudinem, laudatq; eo nomine Britannos ſuos *Joh. Cajus in Meth. Medendi l. 1. p. 35* quòd magnates nobilesque ſuos quique Medicos familiares habeant, qui proinde in medendo non communia quædam conſectari cogantur, ſed naturæ conſuetudinisque habita ratione rectè atque ex arte mederi posſint. Et hæc quidem de Conſuetudine, ad uſum inprimis Medicum, dicta ſufficiant

SOLI DEO GLORIA.

COROLLARIUM ANATOMICUM.

Dari in corpore noſtro vaſa ſanguinea, quæ non ſint rotunda, ſed alterius figuræ, παράδοξον forte omnibus videtur: neq; enim in Anatomicorum vel veterum vel recentiorum libris temere id legere eſt. Sinus tamen, ſeu canales duræ meningis (qui, ut ſanguinem in ſe continent, ita illum revera inſtar aliarum venarum ad cor reducunt, cum jugularibus venis cohærentes) triquetros eſſe ſemper docuit Cl. Dn. Præſes. Quamvis autem id non obvia, ſed difficilioris ſit obſervationis, tamen nuper evidenti & elegantiſſimo experimento veritatem rei omnibus ſpectantibus patefecit. Cum enim ſuperiori anno finiente, rigidiſſima hyeme, corpus virile diſſecaret, cum alia multa & curioſa circa humores congelatos oſtendit, tum inprimis ad Sinum Falciformem duræ Meningis attendere nos juſſit. Ex illo enim juxta longitudinem forfice diſſecto ſanguis congelatus exemtus, in fruſtulis omnibus, quæ longitudine articuli digiti cohærentia educi poterant, figuram trilateram illam nobis manifeſtò exhibebat, quam ea non aliunde, quàm à vaſe triquetro, habuiſſe, quilibet conjicere poterit. Et Cl. quidem Præſes, quæ aliàs circa ſinuum illorum figuram obſervavit, & hæc ipſa plenius cum omnibus circumſtantiis, in ſuis Obſervationibus Anatomicis Novis proponet. Ego horum tantùm, quæ vidi, meminiſſe volui, ut ſpeculandi materiam ſubminiſtrem aliis, quâ de cauſa Natura ea fecerit.